

Bijlage 3 – eindtermen voor de tweede graad arbeidsmarktfinaliteit

De onderstaande teksten zijn in hun globaliteit de eindtermen die conform de Codex Secundair Onderwijs, wat onderwijsdoelen betreft, letterlijk worden opgenomen in de leerplannen.

EINDTERMEN TWEDE GRAAD ARBEIDSMARKTFINALITEIT

1. Competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn en op vlak van lichamelijke, geestelijke en emotionele gezondheid

Een gezonde levensstijl opbouwen, onderhouden en versterken.

1.1 De leerlingen ontwikkelen een gezonde levensstijl.° (attitudinaal)

1.2 De leerlingen zijn bereid om te reageren op mogelijk verslavend gedrag.° (attitudinaal)

1.3 De leerlingen vergelijken hun eigen gezondheidsgedrag met recente wetenschappelijke inzichten.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Hulpverleners en hulporganisaties die werken rond gezondheidszorg zoals de huisarts, het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB), de ziekenfondsen, het Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid (Sensoa), het Jongeren Advies Centrum (JAC), het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW)

*Conceptuele kennis

- Recente wetenschappelijke inzichten inzake gezondheid over voeding, hygiëne en beweging

- Gezondheidspromotie en ziektepreventie

- Gezonde levensstijl op het vlak van voeding: ultrabewerkt voedsel, gezonde snacks, duurzame voeding, eetstoornissen, voedingssupplement

- Gezonde levensstijl op het vlak van hygiëne: basisregels voor hygiëne en verstoord hygiënisch gedrag

- Gezonde levensstijl op het vlak van beweging: beweegnormen, sedentair gedrag

- Misconcepten over voeding, hygiëne en beweging

- Hulpverleners en hulporganisaties

*Procedurele kennis

- Toepassen van gezondheidsvaardigheden inzake voeding, hygiëne en beweging

- Beroep doen op leeftijdsspecifieke hulpverleners en hulporganisaties die werken rond gezondheidszorg zoals de huisarts, het CLB, de ziekenfondsen, Sensoa, het JAC, het CAW

*Metacognitieve kennis

- Eigen gezondheidsgedrag

Met inbegrip van context

* Ter ondersteuning bij het realiseren van deze eindterm kan volgend referentiekader gebruikt worden: Ilona Kickbusch; et al., Health literacy: The solid facts, WHO Europe, 2013.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

1.4 De leerlingen vergelijken hun eigen statische en dynamische lichaamshouding met recente wetenschappelijke inzichten inzake ergonomie.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Recente wetenschappelijke inzichten inzake ergonomie

*Procedurele kennis

- Toepassen van gezondheidsvaardigheden inzake ergonomie

- Toepassen van technieken van manutentie, staan, zitten en rughygiëne

*Metacognitieve kennis

- Eigen lichaamshouding

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid zelfstandig uitvoeren:

bewegingen/handelingen worden meer automatisch uitgevoerd, zijn vloeiend, betrouwbaar en efficiënt. Essentiële elementen van de beweging/handeling zijn regelmatig aanwezig.

1.5 De leerlingen passen technieken voor eerste hulp bij ongevallen en voor noodsituaties toe in een gesimuleerde leeromgeving.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Symptomen gerelateerd aan ongevallen en noodsituaties

*Procedurele kennis

- Toepassen van technieken en hulpmiddelen om eerste hulp bij volgende ongevallen en noodsituaties toe te passen volgens de geldende richtlijnen: verstuiking, bloedneus, wonde, brandwonde, verdrinking, verstikking, hart- en ademhalingsstilstand

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid uitvoeren na instructie of uit het geheugen: de meest essentiële elementen van de beweging/handeling zijn aanwezig, maar nog niet consequent.

1.6 De leerlingen onderscheiden oorzaken van verslavingen en gevolgen ervan voor personen en hun directe omgeving.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Mogelijk verslavende middelen zoals suiker, drugs, rookwaren, alcohol, medicatie

- Mogelijk verslavende handelingen zoals het gebruik van sociale media, games, virtuele realiteit, gokken

- Oorzaken en motieven voor het middelengebruik

- Combigebruik van de verschillende middelen

- Sociale, mentale en fysieke kenmerken en gevolgen van een verslaving

- Leeftijdsspecifieke sociale en wettelijke normen en grenzen voor het middelengebruik

- Leeftijdsspecifieke hulp bij het problematisch gebruik van mogelijk verslavende middelen en handelingen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

1.7 De leerlingen analyseren aan de hand van concrete situaties verschillende weerbare reacties op handelingen die in strijd zijn met de seksuele gezondheid en integriteit.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Integriteit: de betekenis en het belang ervan
- Risicovolle fenomenen zoals sexting, sextortion, tienerpooiers, gebruik van verslavende middelen, onrealistische verwachtingen door beeldvorming, sociale druk

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën om grenzen te stellen en te bewaken via aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag zoals het vlaggensysteem
- Toepassen van criteria van integriteit: aandacht voor toestemming, vrijwilligheid, gelijkwaardigheid, passend bij de leeftijd, passend bij de context, zelfrespect

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

1.8 De leerlingen analyseren aan de hand van concrete situaties seksuele en relationele integriteit.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Integriteit: de betekenis en het belang ervan
- Seksuele geaardheid en voorkeur
- Belang van duidelijke communicatie en afspraken in een intieme relatie
- Verschillende verwachtingen bij leeftijdsspecifieke ervaringen zoals verliefdheid, de eerste seksuele ervaring
- Emoties van verliefdheid, liefde, afwijzing en liefdesverdriet
- Verschillende soorten intieme relaties: een losse relatie, een vaste relatie, een open relatie, een huwelijk
- Genderrollen, gendergelijkheid en vrije partnerkeuze
- Organisaties voor informatie en hulpverlening

*Procedurele kennis

- Toepassen van criteria van integriteit: aandacht voor toestemming, vrijwilligheid, gelijkwaardigheid, passen bij de leeftijd, passen bij de context, zelfrespect

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Een fysiek actieve levensstijl opbouwen, onderhouden en versterken.

1.9 De leerlingen aanvaarden winst en verlies in beweging en sport.^o
(attitudinaal)

1.10 De leerlingen voeren, conform de bewegingsnorm en rekening houdend met hun evolutie op het vlak van fysieke capaciteiten, op een veilige wijze bewegingen en fysieke activiteiten uit in verschillende omgevingen met nadruk op plezier in beweging en sport.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Relatie tussen gezondheid en fysieke activiteiten
- Kenmerken van het eigen kunnen op het vlak van beweging: kracht, lenigheid, uithouding, snelheid, coördinatie en evenwicht (KLUSCE)
- Diverse soorten fysieke activiteiten in relatie tot de hartslag en de spieractiviteit

- Bewegingsnormen toegepast op de eigen leeftijd op basis van actuele wetenschappelijke inzichten
- Preventieve waarden en risico's van beweging, zoals een veilige bewegingsomgeving, topsport, gezondheid, core-stability
- *Procedurele kennis
- Toepassen van technieken van bewegingsleer zoals balanceren, wentelen, springen, rollen, klauteren, klimmen, ritmisch bewegen, lopen, vangen, werpen, terugslaan, vallen, mee- en tegengaan in beweging
- Toepassen van technieken om eenvoudige, complexe en samengestelde bewegingen in complexere contexten uit te voeren
- Toepassen van strategieën om eigen fysieke doelen te stellen vanuit een groeiperspectief
- *Metacognitieve kennis
- Eigen fysieke capaciteiten, mogelijke evoluties ervan en eigen beweegvoorkeuren

Met inbegrip van context

- * Ter ondersteuning bij het realiseren van deze eindterm kan volgend referentiekader gebruikt worden: Vlaams Instituut Gezond Leven, i.s.m. de Vlaamse expertengroep, Vlaamse gezondheidsaanbevelingen lichaamsbeweging en sedentair gedrag (lang stilzitten), 2017, Laken.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid in een andere vorm toepassen en integreren met andere kennis en vaardigheden. Essentiële elementen van de beweging/handeling zijn meestal aanwezig.

1.11 De leerlingen passen principes en strategieën toe bij een brede waaier van sporten, bewegingsactiviteiten en spelvormen.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Rollen in spel en sport zoals de beoefenaar, de coach, de scheidsrechter
- Regels van verschillende individuele sporten, interactieve sporten, ritmisch-expressieve sporten en bewegingsactiviteiten

*Procedurele kennis

- Toepassen van spel- en sporttactieken, strategieën en principes binnen individuele en interactieve sporten, conform de spelregels
- Toepassen van principes van ritmisch-expressieve bewegingsactiviteiten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid zelfstandig uitvoeren:

bewegingen/handelingen worden meer automatisch uitgevoerd, zijn vloeiend, betrouwbaar en efficiënt. Essentiële elementen van de beweging/handeling zijn regelmatig aanwezig.

1.12 De leerlingen hanteren in verschillende rollen principes van verantwoord gedrag met nadruk op plezier in beweging en sport.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Verantwoord gedrag

- Rollen in spel en sport zoals de beoefenaar, de coach, de scheidsrechter

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën om verantwoord gedrag te bevorderen

- Beoefenen van verschillende rollen in spel en sport zoals de beoefenaar, de coach, de scheidsrechter
- Toepassen van sociale vaardigheden

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

Een veilige levensstijl realiseren door het correct inschatten van risicofactoren.

1.13 De leerlingen verplaatsen zich veilig in het verkeer bij schoolse activiteiten.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Verkeersregels relevant voor de gekozen verplaatsingsmethoden: te voet, met de fiets, met voortbewegingstoestellen

*Conceptuele kennis

- Verkeersregels relevant voor de gekozen verplaatsingsmethoden: te voet, met de fiets, met voortbewegingstoestellen

- Veiligheidsvoorschriften relevant voor de gekozen verplaatsingsmethoden: te voet, met de fiets, met voortbewegingstoestellen

- Gevolgen van inbreuken op het verkeersreglement en de veiligheidsvoorschriften

- Veilige en zichtbare uitrusting van voetgangers, fietsers en gebruikers van voortbewegingstoestellen

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën om veilig te handelen in verkeerssituaties zoals veilig oversteken, correcte plaats op de weg innemen, rekening houden met blinde hoek, snelheid gemotoriseerde voertuigen inschatten, fietscontrole

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid in een andere vorm toepassen en integreren met andere kennis en vaardigheden. Essentiële elementen van de beweging/handeling zijn meestal aanwezig.

1.14 De leerlingen handelen veilig in een schoolse context.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Veiligheidsvoorschriften en procedures

*Conceptuele kennis

- Veiligheidsvoorschriften en procedures

- Risicofactoren

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën om veilig te handelen in een schoolse context zoals bij gebruik van gereedschap en materiaal, bij noodsituatie, bij gebruik van het openbaar vervoer

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid uitvoeren na instructie of uit het geheugen: de meest essentiële elementen van de beweging/handeling zijn aanwezig, maar nog niet consequent.

Het mentaal welbevinden opbouwen, onderhouden en versterken.

1.15 De leerlingen uiten hun gevoelens respectvol.^o (attitudinaal)

1.16 De leerlingen zoeken hulp bij intra- en interpersoonlijke problemen.^o (attitudinaal)

1.17 De leerlingen geven feedback over hun eigen gedrag en dat van anderen bij een gebeurtenis aan de hand van aangereikte feedbacktechnieken.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Samenhang tussen gedachten, gevoelens en gedrag bij een gebeurtenis

*Procedurele kennis

- Toepassen van feedbacktechnieken

*Metacognitieve kennis

- Eigen gedachten, gevoelens en gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

1.18 De leerlingen geven aan waar ze hulp kunnen vinden in verband met emotieregulatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Hulpverleners en hulporganisaties die hulp kunnen bieden bij emotieregulatie zoals de huisarts, het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB), het Jongeren Advies Centrum (JAC), het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW), de Jongerenlijn (AWEL), het Youth At Risk (YAR)

*Conceptuele kennis

- Recente wetenschappelijke inzichten inzake emotieregulatie zoals bij faalangst, stress, concentratie, agressie

- Hulpverleners en hulporganisaties voor leeftijdsspecifieke problemen zoals de huisarts, het CLB, het JAC, het CAW, AWEL, het YAR

*Metacognitieve kennis

- Eigen gevoelens en gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Open staan voor opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

2. Competenties in het Nederlands

Het Nederlands receptief, productief en interactief, zowel mondeling als schriftelijk gebruiken als communicatiemiddel in relevante situaties.

2.1 De leerlingen hebben vertrouwen in hun eigen taalcompetentie.^o
(attitudinaal)

2.2 De leerlingen beleven plezier aan taal m.i.v. cultuur, lezen, spreken, interactie, schrijven en luisteren.^o (attitudinaal)

2.3 De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

*Conceptuele kennis

- Onderwerp

- Globale inhoud

- Doelgerichte informatieverwerking

- Doelgerichte communicatie

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën: met lees- en luisterdoel rekening houden; voorkennis activeren; inhoud voorspellen; vragen stellen; de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden en zinnen afleiden uit de context, via taalverwantschap; talige hulpmiddelen gebruiken

- Functioneel gebruiken van eindtermen 2.11 en 2.12

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Herkenbare structuur

* Lage tot gemiddelde informatiedichtheid

* Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden

* Heldere samenhang en duidelijke verbanden

* Concrete tot vrij algemene inhoud

* Voornamelijk enkelvoudige zinnen

* Tekstsoorten zoals informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief, apart of gecombineerd

Bijkomend voor mondelinge receptie

* Normaal spreektempo

* Met visuele ondersteuning zoals bewegende beelden

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

2.4 De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte en de hoofdpunten zijn in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Zie eindterm 2.3

*Conceptuele kennis

- Hoofdgedachte

- Hoofdpunt

- Doelgerichte informatieverwerking

- Doelgerichte communicatie

*Procedurele kennis

- Zie eindterm 2.3

Met inbegrip van tekstkenmerken

- Zie eindterm 2.3

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

2.5 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Zie eindterm 2.3

*Conceptuele kennis

- Relevante informatie
- Doelgerichte informatieverwerking
- Doelgerichte communicatie

*Procedurele kennis

- Zie eindterm 2.3

Met inbegrip van tekstkenmerken

- Zie eindterm 2.3

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

2.6 De leerlingen beoordelen informatie in gesproken en geschreven teksten op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Zie eindterm 2.3

*Conceptuele kennis

- Doelgerichte informatieverwerking
- Doelgerichte communicatie
- Bruikbaarheid, correctheid en betrouwbaarheid
- Criteria om de bruikbaarheid, de correctheid en de betrouwbaarheid van bronnen en informatie te toetsen
- Intenties, opvattingen en waardeoordelen

*Procedurele kennis

- Zie eindterm 2.3
- Toepassen van criteria om de bruikbaarheid, de correctheid en de betrouwbaarheid van informatie te toetsen
- Toepassen van reflectievaardigheden

Met inbegrip van tekstkenmerken

- Zie eindterm 2.3

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

2.7 De leerlingen nemen notities van eenvoudige mondelinge boodschappen in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

*Conceptuele kennis

- Notities
- Doelgerichte communicatie

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën: verkort noteren; met luisterdoel rekening houden; voorkennis activeren; naar bevestiging vragen, talige hulpmiddelen gebruiken
- Functioneel gebruiken van eindtermen 2.11 en 2.12

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Herkenbare structuur
- * Lage tot gemiddelde informatiedichtheid
- * Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden
- * Concrete tot vrij algemene inhoud
- * Normaal spreektempo
- * Met visuele ondersteuning zoals beelden en lichaamstaal

Met inbegrip van kenmerken van notities

- * De notities zijn gerelateerd aan de inhoud van de beluisterde teksten en zijn duidelijk genoeg voor onmiddellijk of niet-onmiddellijk gebruik.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

2.8 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden

*Conceptuele kennis

- Doelgerichte communicatie

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën: met spreek- en schrijfdoel rekening houden; voorkennis activeren; met ontvanger rekening houden (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal); talige hulpmiddelen gebruiken
- Functioneel gebruiken van eindtermen 2.11 en 2.12

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Herkenbare tekstopbouw
- * Eenvoudige, herkenbare tekststructuur: inleiding, midden, slot
- * Redelijk herkenbare samenhang
- * Concrete inhoud
- * Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)
- * Tekstsoorten zoals informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief, apart of gecombineerd
- * Eenvoudige zinnen
- * Lage tot gemiddelde informatiedichtheid

Bijkomend voor schriftelijke productie

- * Taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- * Gepaste lay-out

Bijkomend voor mondelinge productie

- * Algemeen verstaanbaar taalgebruik met aandacht voor Standaardnederlands, uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- * Gepaste, niet-storende lichaamstaal

* Met behulp van ondersteunende middelen

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

2.9 De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit.

Met inbegrip van kennis

*Procedurele kennis

- Hanteren van technieken om creatief met taal om te gaan zoals het gebruiken van lay-out, rijm, ritme, humor, het spelen met beeld en taal, het mixen van talen

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

2.10 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Zie eindtermen 2.3 en 2.8

*Conceptuele kennis

- Zie eindtermen 2.3 t.e.m. 2.5 en 2.8

- Overeenkomsten en verschillen tussen standaardtaal, sociale en situationele taalvariëteiten in het Nederlands

*Procedurele kennis

- Zie eindtermen 2.3 en 2.8

Bijkomend

- Toepassen van strategieën: met de doelen van de interactie rekening houden, op wat de ander zegt of schrijft inspelen, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf doelgericht inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner of correspondent, taalgebruik aanpassen aan de ontvanger

Met inbegrip van tekstkenmerken

- Zie eindtermen 2.3 en 2.8

- Gebruik van beleefdheidsconventies

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Kenmerken en principes van het Nederlands begrijpen om ze in te zetten bij het communiceren.

2.11 De leerlingen gebruiken de belangrijkste regels en kenmerken van het Standaardnederlands als taalsysteem ter ondersteuning van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Betekenisrelaties: letterlijk en figuurlijk

- Beeldspraak

- Vormen van humor: ironie, overdrijving

- Gevoelswaarde van woorden

- Hoofdletters

- Punt, komma, vraagteken, uitroepetekens, dubbele punt, spatie, aanhalingstekens

- Werkwoorden: stam, uitgang

- Meervoud, enkelvoud
- Zelfstandig naamwoord, werkwoord, lidwoord
- *Procedurele kennis
- Uitdrukken van verleden, heden en toekomst
- Toepassen van spelling van frequente woorden met vast en veranderlijk woordbeeld
- Gebruiken van hoofdletters
- Gebruiken van interpunctietekens: punt, komma, vraagteken, uitroepetekens, dubbele punt, spatie, aanhalingstekens
- Gebruiken van congruentie
- Gebruiken van talige hulpmiddelen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

2.12 De leerlingen gebruiken kenmerken, mogelijkheden en principes van het Standaardnederlands als communicatiemiddel in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Tekstopbouwende elementen: titel, tussentitel, alinea
- Tekststructuren: inleiding, midden, slot
- Structuuraanduiders: signaalwoorden en verwijswaarden
- Benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen
- Tekstverbanden zoals chronologisch, oorzakelijk, voordelen-nadelenverband, opsommend, vergelijkend, concluderend
- Teksttypes
- Communicatiemodel: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, doel
- Verbale en non-verbale communicatie
- Effecten van non-verbaal gedrag (mondelling productie en interactie)
- Beleefdheidsconventies zoals de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen
- Taalhandelingen zoals beweren, meedelen, beloven, om informatie vragen, verzoeken, zich verontschuldigen, waarschuwen, groeten, bedanken
- Registers van formeel tot informeel
- Elementen van argumentatieleer: feit en mening, standpunt
- Elementen van mondelinge argumentatie: feit en mening, standpunt
- Tekstdoelen
- Compenserende strategieën bij falende communicatie

*Procedurele kennis

- Receptie en interactie: herkennen van tekstopbouwende elementen, tekststructuren, structuuraanduiders, benadrukte woorden, tekstverbanden en teksttypes; onderscheiden van hoofd- en bijzaken; gebruiken van visuele ondersteunende elementen zoals bewegende beelden; bepalen van tekstdoel
- Productie en interactie: gebruiken van gepaste tekststructuren, structuuraanduiders, benadrukte woorden, tekstverbanden, beleefdheidsconventies, registers, non-verbaal gedrag en visuele ondersteunende elementen; gebruiken van taalhandelingen; toelichten van standpunt
- Gebruiken van een communicatiemodel
- Gebruiken van compenserende strategieën bij falende communicatie
- Toepassen van reflectievaardigheden

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Inzicht hebben in taal, in het bijzonder het Nederlands, als exponent en deel van een cultuur en een maatschappij.

2.13 De leerlingen gaan respectvol om met overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.° (attitudinaal)

2.14 De leerlingen illustreren de relatie tussen taal en identiteitsvorming.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Beleefdheidsconventies en registers
- Overeenkomsten en verschillen tussen standaardtaal, sociale en situationele taalvariëteiten in het Nederlands
- Stereotypering
- Relatie tussen taal(gebruik) en identiteit
- Taal als factor van exclusie en inclusie

*Metacognitieve kennis

- Relatie tussen eigen taal(gebruik) en identiteit

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Literatuur in het Nederlands beleven.

2.15 De leerlingen verwoorden hun gedachten en gevoelens bij het lezen, beluisteren en bekijken van literaire teksten.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Literaire teksten

*Procedurele kennis

- Functioneel gebruiken van eindtermen 2.3 t.e.m. 2.5 en 2.8

*Metacognitieve kennis

- Eigen gedachten en gevoelens zoals waarom sommige aspecten van de tekst aanspreken, waarom men zich identificeert met een bepaald personage, in welke zin men gelijkaardige ervaringen zelf al heeft meegemaakt, waarom de tekst een bepaalde emotionele reactie teweegbrengt, waarom de uitdrukkingvorm of stijl aanspreekt

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Affectieve dimensie°: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën, ...

3. Competenties in andere talen

Vreemde talen receptief, productief en interactief, zowel mondeling als schriftelijk gebruiken als communicatiemiddelen in relevante situaties.

3.1 De leerlingen zijn gemotiveerd voor taal m.i.v. cultuur, lezen, spreken, interactie, schrijven en luisteren.° (attitudinaal)

3.2 De leerlingen beleven plezier aan taal m.i.v. cultuur, lezen, spreken, interactie, schrijven en luisteren.° (attitudinaal)

3.3 De leerlingen ontwikkelen durf om te communiceren.° (attitudinaal)

3.4 De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Woordenschat: zeer elementair repertoire bestaande uit transparante woorden, de meest frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een zeer beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, educatieve en professionele domein

*Conceptuele kennis

- Onderwerp
- Globale inhoud
- Doelgerichte communicatie

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën: met lees- en luisterdoel rekening houden; voorkennis activeren; inhoud voorspellen; vragen stellen; de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context en via taalverwantschap; talige hulpmiddelen gebruiken
- Functioneel gebruiken van eindtermen 3.11 en 3.12

Met inbegrip van context

* Het referentiekader is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen zoals geformuleerd door de Raad van Europa (A1+).

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Zeer eenvoudige, herkenbare, expliciet aangegeven tekststructuur
 - * Zeer lage informatiedichtheid
 - * Zeer elementaire woordenschat bestaande uit hoofdzakelijk transparante woorden, de meest frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een zeer beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, educatieve en professionele domein
 - * Grote samenhang
 - * Concrete, herkenbare inhoud
 - * Zeer eenvoudige zinsbouw
 - * Beperkte lengte
 - * Tekstsoorten zoals informatief, opiniërend, prescriptief, narratief, apart of gecombineerd
- bijkomend voor schriftelijke receptie
- * Duidelijke lay-out
- bijkomend voor mondelinge receptie
- * Geen achtergrondruis
 - * Normaal spreektempo met frequente pauzes
 - * Ondersteunende maar natuurlijke intonatie
 - * Heldere uitspraak, duidelijke articulatie
 - * Met visuele ondersteuning of met ondersteuning van non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

3.5 De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte is in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Zie eindterm 3.4
- *Conceptuele kennis
- Hoofdgedachte
 - Doelgerichte communicatie
- *Procedurele kennis
- Zie eindterm 3.4

Met inbegrip van context

* Zie eindterm 3.4

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Zie eindterm 3.4

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

3.6 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Zie eindterm 3.4

*Conceptuele kennis

- Relevante informatie

- Doelgerichte communicatie

*Procedurele kennis

- Zie eindterm 3.4

Met inbegrip van context

* Zie eindterm 3.4

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Zie eindterm 3.4

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

3.7 De leerlingen produceren mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie met behulp van sleutelwoorden, bouwstenen of een voorbeeld.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Woordenschat: zeer elementair repertoire bestaande uit transparante woorden, de meest frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die toelaten te voldoen aan de meest elementaire communicatiebehoefte en die gerelateerd zijn aan een zeer beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, educatieve en professionele domein

*Conceptuele kennis

- Doelgerichte communicatie

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën: met spreekdoel rekening houden; voorkennis activeren; met ontvanger rekening houden zoals door het gepast inzetten van lichaamstaal; talige hulpmiddelen gebruiken; ondersteunende middelen gebruiken

- Functioneel gebruiken van eindtermen 3.11 en 3.12

Met inbegrip van context

* Het referentiekader is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen zoals geformuleerd door de Raad van Europa (A1+).

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Beheersing van een zeer elementair repertoire bestaande uit transparante woorden, de meest frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die toelaten te voldoen aan de meest elementaire communicatiebehoefte en die gerelateerd zijn aan een zeer beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, educatieve en professionele domein

* Beheersing van de taalstructurele elementen opgenomen in eindterm 3.11; beperkte beheersing van eenvoudige grammaticale constructies en zinspatronen uit een aangeleerd repertoire

- * Gebruik van gepaste beleefdheidsconventies bij de meest elementaire alledaagse taalhandelingen en van gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek): neutraal, familiair
- * Gebruik van hoogfrequente signaalwoorden m.b.t. chronologisch verloop, opsomming
- * Redelijk herkenbare samenhang
- * Concrete inhoud gerelateerd aan een zeer beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, educatieve en professionele domein
- * Zeer beperkte lengte
- * Tekstsoorten zoals informatief en opiniërend, apart of gecombineerd
- * Gepaste, niet-storende lichaamstaal
- * Uitspraak van een zeer beperkt repertoire van aangeleerde woorden en frasen is met enige inspanning verstaanbaar
- * Gebruik van hoofdzakelijk geïsoleerde woorden, transparante woorden, de meest frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen, met talrijke onderbrekingen (om naar uitdrukkingen te zoeken, minder vertrouwde woorden uit te spreken en om de communicatie te herstellen)
- * Met behulp van ondersteunende middelen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

3.8 De leerlingen produceren schriftelijke teksten in functie van doelgerichte communicatie met behulp van sleutelwoorden, bouwstenen of een voorbeeld.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Woordenschat: zeer elementair repertoire bestaande uit transparante woorden, de meest frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die toelaten te voldoen aan de meest elementaire communicatiebehoeften en die gerelateerd zijn aan een zeer beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, educatieve en professionele domein

*Conceptuele kennis

- Doelgerichte communicatie

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën: met schrijfdoel rekening houden; voorkennis activeren; met ontvanger rekening houden; talige hulpmiddelen gebruiken; eigen tekst nakijken; ondersteunende middelen gebruiken

- Functioneel gebruiken van eindtermen 3.11 en 3.12

Met inbegrip van context

* Het referentiekader is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen zoals geformuleerd door de Raad van Europa (A1).

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Beheersing van een zeer elementair lexicaal repertoire bestaande uit hoofdzakelijk geïsoleerde woorden, de meest frequente woorden, transparante woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die toelaten te voldoen aan de meest elementaire communicatiebehoeften, die betrekking hebben op concrete situaties en die gerelateerd zijn aan een zeer beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, educatieve en professionele domein

* Beheersing van de taalstructurele elementen opgenomen in eindterm 3.11; beperkte beheersing van eenvoudige grammaticale constructies en zinspatronen uit een aangeleerd repertoire

* Gebruik van gepaste beleefdheidsconventies bij de meest elementaire alledaagse taalhandelingen en van gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek): neutraal, familiair

- * Gebruik van hoogfrequente signaalwoorden m.b.t. chronologisch verloop, opsomming
- * Redelijk herkenbare samenhang
- * Concrete inhoud
- * Zeer beperkte lengte
- * Tekstsoorten zoals informatief en opiniërend, apart of gecombineerd
- * Korte woorden en frasen uit het aangeleerde lexicale repertoire zijn correct overgeschreven
- * Met behulp van ondersteunende middelen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

3.9 De leerlingen nemen deel aan mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Zie eindtermen 3.4 en 3.7

*Conceptuele kennis

- Zie eindtermen 3.4 t.e.m. 3.7

*Procedurele kennis

- Zie eindtermen 3.4 en 3.7

bijkomend:

- Toepassen van strategieën: met doel interactie rekening houden; op wat de ander zegt inspelen; om hulp/opheldering vragen zoals trager spreken, herhalen, herformuleren en zelf hulp/opheldering bieden; elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf doelgericht inzetten

Met inbegrip van context

* Het referentiekader is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen zoals geformuleerd door de Raad van Europa (A1+).

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Zie eindtermen 3.4 en 3.7

* Gebruik van gepaste beleefdheidsconventies bij de volgende meest elementaire alledaagse taalhandelingen om elementair sociaal contact te leggen: aanspreken, begroeten, afscheid nemen, voorstellen, bedanken, zich verontschuldigen

* De communicatie is volledig afhankelijk van herhaling, herformulering en herstel; de bekwaamheid om zelfstandig het gesprek gaande te houden is niet vereist

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

3.10 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Zie eindtermen 3.4 en 3.8

*Conceptuele kennis

- Zie eindtermen 3.4 t.e.m. 3.6 en 3.8

*Procedurele kennis

- Zie eindtermen 3.4 en 3.8

bijkomend:

- Toepassen van strategieën: met doel interactie rekening houden; op wat de ander schrijft inspelen; om hulp/opheldering vragen zoals herhalen, herformuleren en zelf hulp/opheldering bieden

Met inbegrip van context

* Het referentiekader is het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen zoals geformuleerd door de Raad van Europa (A1).

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Zie eindtermen 3.4 en 3.8

* Gebruik van gepaste beleefdheidsconventies bij de volgende meest elementaire alledaagse taalhandelingen om elementair sociaal contact te leggen: aanspreken, begroeten, afscheid nemen, voorstellen, bedanken, zich verontschuldigen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Kenmerken en principes van vreemde talen begrijpen om ze in te zetten bij het communiceren.

3.11 De leerlingen gebruiken de belangrijkste regels en kenmerken van vreemde talen als taalsystemen ter ondersteuning van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

(Onderstaande kenniselementen gelden voor het Frans of het Engels, afhankelijk van de keuze van het schoolbestuur om Frans of Engels aan te bieden. Waar gespecificeerd dat ze enkel voor het Frans gelden, door de aanduiding [F], zijn ze enkel van toepassing indien het schoolbestuur voor het Frans kiest.)

*Feitenkennis

- Betekenissen van transparante woorden, de meest frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een zeer beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, educatieve en professionele domein (receptief)

- Betekenissen van transparante woorden, de meest frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen die toelaten te voldoen aan de meest elementaire communicatiebehoeften en die gerelateerd zijn aan een zeer beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, educatieve en professionele domein (productief)

*Conceptuele kennis

- Relatie klank- en schriftbeeld

*Procedurele kennis

- Toepassen van uitspraak van klanken en klankencombinaties en gebruiken van woordklemtoon, articulatie en intonatie

- Gebruiken van zelfstandige naamwoorden: getal, genus [F]

- Toepassen van spelling van woorden uit een zeer elementair repertoire

- Gebruiken van congruentie: onderwerp-persoonsvorm, bijvoeglijk naamwoord-zelfstandig naamwoord [F]

- Gebruiken van lidwoorden: bepaald, onbepaald

- Gebruiken van voornaamwoorden: persoonlijk (als onderwerp), aanwijzend (bijvoeglijk gebruikt), bezittelijk (bijvoeglijk gebruikt), vragend (bijvoeglijk gebruikt)

- Gebruiken van frequente hoofdtelwoorden

- Gebruiken van bijvoeglijke naamwoorden: meervoud [F], vrouwelijk [F]

- Gebruiken van werkwoordstijden om verleden, heden en toekomst uit te drukken

- Gebruiken van frequente voorzetsels

- Gebruiken van zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm

- Gebruiken van woordvolgorde (onderwerp - persoonsvorm)

- Gebruiken van de bouw van enkelvoudige zinnen

- Gebruiken van ontkenkende, bevestigende zinnen, mededelende, vragende zinnen

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

3.12 De leerlingen gebruiken kenmerken, mogelijkheden en principes van vreemde talen als communicatiemiddelen in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis
(onderstaande kenniselementen gelden voor het Frans of het Engels, afhankelijk van de keuze van het schoolbestuur om Frans of Engels aan te bieden. Waar gespecificeerd dat ze enkel voor het Frans gelden, door de aanduiding [F], zijn ze enkel van toepassing indien het schoolbestuur voor het Frans kiest.)

*Conceptuele kennis

- Tekstopbouwende elementen: titel, tussentitel, alinea
- Tekststructuur: inleiding, midden, slot
- Structuuraanduiders: signaalwoorden en verwijfwoorden
- Benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen
- Communicatiemodel: zender, boodfchap, ontvanger, kanaal, doel
- Effecten van non-verbaal gedrag (mondelling productie en interactie)
- Beleefdheidsconventies
- Registers: familiair, neutraal; voor Frans met inbegrip van het gebruik van conditionnel de politesse en van 'tu' en 'vous'
- Compenserende strategieën bij falende communicatie

*Procedurele kennis

- Receptie en interactie: herkennen van tekstopbouwende elementen, tekststructuren, structuuraanduiders en benadrukte woorden; onderscheiden van hoofd- en bijzaken aan de hand van bijvoorbeeld signaalwoorden en tekststructuur; gebruiken van lay-out, afbeeldingen en visuele ondersteunende elementen zoals bewegende beelden
- Productie en interactie: gebruiken van gepaste beleefdheidsconventies bij de meest elementaire alledaagse taalhandelingen, registers en non-verbaal gedrag; gebruiken van conditionnel de politesse en van 'tu' en 'vous' [F]
- Gebruiken van compenserende strategieën bij falende communicatie
- Toepassen van reflectievaardigheden

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Inzicht hebben in vreemde talen als exponenten en delen van culturen en maatschappijen.

3.13 De leerlingen tonen interesse in culturele contexten waarin vreemde talen worden gebruikt.° (attitudinaal)

4. Digitale competentie en mediawijsheid

Digitale media en toepassingen gebruiken om te creëren, te participeren en te interageren.

4.1 De leerlingen tonen zelfvertrouwen bij het verkennen en gebruiken van digitale infrastructuur en toepassingen.° (attitudinaal)

4.2 De leerlingen gebruiken doelgericht en adequaat standaardfunctionaliteiten van digitale infrastructuur en toepassingen om digitaal inhouden te creëren, te delen en te beheren.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Standaardfunctionaliteiten van digitale infrastructuur en toepassingen om bewerkingen uit te voeren in bestanden zoals tekst-, cijfer-, geluid-, grafische en audiovisuele bestanden
- Compatibiliteit tussen digitale infrastructuur en toepassingen
- Vergelijkbare standaardfunctionaliteiten binnen verschillende programma's
- *Procedurele kennis
- Toepassen van standaardfunctionaliteiten van digitale infrastructuur en toepassingen om digitaal inhoud te creëren en te delen
- Toepassen van methodes om infrastructuur en toepassingen te configureren
- Transfereren van het gebruik van een toepassing naar een andere toepassing
- Toepassen van standaardmethodes voor het beheer van data

Met inbegrip van context

* Met 'standaardfunctionaliteiten' worden die softwarematige toepassingen bedoeld die gericht zijn op elementair gebruik van de infrastructuur of digitale toepassing zoals mogelijkheden gebruiken van wat in de menubalk van de kantoortoepassingen of het menu van andere toepassingen als eerste wordt aangeboden.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

4.3 De leerlingen gebruiken doelgericht en adequaat standaardfunctionaliteiten van digitale infrastructuur en toepassingen om digitaal te communiceren, samen te werken en te participeren aan initiatieven.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Standaardfunctionaliteiten van digitale infrastructuur en toepassingen om bewerkingen uit te voeren in bestanden zoals tekst-, cijfer-, geluid-, grafische en audiovisuele bestanden
- Compatibiliteit tussen digitale infrastructuur en toepassingen
- Vergelijkbare standaardfunctionaliteiten binnen verschillende programma's
- *Procedurele kennis
- Toepassen van standaardfunctionaliteiten van digitale infrastructuur en toepassingen om digitaal te communiceren, samen te werken en te participeren
- Toepassen van methodes om infrastructuur en toepassingen te configureren
- Transfereren van het gebruik van een toepassing naar een andere toepassing

Met inbegrip van context

* Met 'standaardfunctionaliteiten' worden die softwarematige toepassingen bedoeld die gericht zijn op elementair gebruik van de infrastructuur of digitale toepassing zoals mogelijkheden gebruiken van wat in de menubalk van de kantoortoepassingen of het menu van andere toepassingen als eerste wordt aangeboden.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Computationeel denken en handelen

4.4 De leerlingen lichten toe hoe bouwstenen van digitale systemen zich tot elkaar verhouden en op elkaar inwerken.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Bit
- Input
- Output
- Verbinding

- Zenden, ontvangen, verwerken en opslaan
- *Conceptuele kennis
- De bit als basiseenheid van data
- Input, output, verbindingen en verwerking: soorten
- Eigenschappen van digitale systemen: soorten en onderlinge relatie
- Eigenschappen van verbindingen zoals bandbreedte, veiligheid, betrouwbaarheid
- Algoritmes als bouwsteen van digitale systemen en de impact ervan
- Compatibiliteit van en afspraken tussen digitale systemen
- Foutmeldingen ten gevolge van compatibiliteits- en functionaliteitsproblemen

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Verantwoord, kritisch en ethisch omgaan met digitale en niet digitale media en informatie.

4.5 De leerlingen leggen wederzijdse invloeden uit tussen enerzijds het individu en anderzijds media, digitale infrastructuur en digitale toepassingen.

- Met inbegrip van kennis
- *Feitenkennis
 - Digitale identiteit, e-identiteit en e-reputatie
 - *Conceptuele kennis
 - Invloed van media, digitale infrastructuur en digitale toepassingen op het leren, het werken en de vrije tijd van het individu
 - Datawijsheid
 - Mediatisering en technologisering van de leefwereld van het individu
 - Rol van media, digitale infrastructuur en digitale toepassingen in de beeldvorming van de werkelijkheid
 - Bouwstenen van beeldgeletterdheid waaronder ten minste kadrering, afstand, perspectief, montage, licht en beeldbewerking
 - Digitale identiteit: e-identiteit en e-reputatie
 - Reclamewijsheid
 - E-commerce

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen
Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën, ...

4.6 De leerlingen passen regels van de digitale wereld toe.

- Met inbegrip van kennis
- *Feitenkennis
 - Privacy
 - Auteursrecht
 - Portretrecht
 - *Conceptuele kennis
 - Principes van privacy zoals het zich beveiligen, anoniem zijn op het WWW
 - Principes van auteurs- en portretrecht zoals creative commons
 - Ethische en sociaal aanvaardbare gedragsregels binnen de context van een medium, het publiek en de wettelijke bepalingen
 - *Procedurele kennis
 - Toepassen van privacyregels in de digitale wereld
 - Toepassen van auteurs- en portretrecht
 - Toepassen van ethische en sociaal aanvaardbare gedragsregels binnen de context van een medium, het publiek en de wettelijke bepalingen

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

4.7 De leerlingen evalueren mogelijkheden en risico's van hun mediagedrag en dat van anderen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Digitale identiteit: e-identiteit en e-reputatie

*Conceptuele kennis

- Invloed van mediagebruik op hun mentale en fysieke gezondheid

- Invloed van mediagebruik op hun digitale identiteit en die van anderen

- Digitaal mediagebruik in functie van hun doelen en die van anderen

*Procedurele kennis

- Toepassen van beveiligings- en privacyregels

- Beheren van hun digitale identiteit

- Hanteren van meerdere perspectieven (multiperspectiviteit)

*Metacognitieve kennis

- Eigen mediagedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

5. Sociaal-relatieve competenties

Interpersoonlijke relaties opbouwen, onderhouden en versterken.

5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen.^o
(attitudinaal)

5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, de fysieke en mentale grenzen en de emoties van anderen.^o (attitudinaal)

5.3 De leerlingen gaan om met verschillen in de emotionele beleving van fysieke en mentale grenzen tijdens interacties tussen personen.^o (attitudinaal)

5.4 De leerlingen reageren respectvol tegen pest- en uitsluitingsgedrag.^o
(attitudinaal)

5.5 De leerlingen zijn sociaal vaardig in informele en formele relaties.^o
(attitudinaal)

5.6 De leerlingen dragen tijdens groepsactiviteiten actief bij aan de uitwerking van een gezamenlijk resultaat.^o (attitudinaal)

6. Competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie

Inzicht ontwikkelen in en omgaan met getallen en hoeveelheden: getallenleer.

6.1 De leerlingen voeren in functionele contexten eenvoudige berekeningen uit met gehele en decimale getallen, breuken, procenten en verhoudingen.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Verband tussen decimale getallen, breuken, procenten en verhoudingen
- *Procedurele kennis
- Gebruiken van een geschikt rekenmodel zoals een verhoudingstabel
- Kiezen van de juiste bewerking
- Met ICT
- > Functioneel rekenen: optellen, aftrekken, vermenigvuldigen, delen, rekenen met procenten en verhoudingen
- > Naar elkaar omzetten, vergelijken en ordenen van breuken, decimale getallen, procenten en verhoudingen
- Zonder ICT
- > Toepassen van strategieën om handig te rekenen
- > Schatten van de grootteorde van resultaten van bewerkingen
- > Zinvol afronden

Met inbegrip van context

- * De eindterm wordt in functionele contexten gerealiseerd.
- * Ten minste volgende grootheden komen aan bod: lengte, omtrek, oppervlakte, inhoud of volume, geldwaarde, snelheid, concentratie.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Inzicht ontwikkelen in en omgaan met ruimte en vorm: meetkunde en metend rekenen.

6.2 De leerlingen leggen in functionele contexten het verband tussen een 3D-situatie en 2D-voorstellingen ervan.

Met inbegrip van kennis

- *Conceptuele kennis
- 2D-voorstellingen van 3D-situaties zoals aanzichten, perspectieven, ontwikkelingen, doorsneden
- Verlies van informatie bij 2D-voorstellingen van 3D-situaties
- Symmetrie
- Meetkundige objecten en relaties
- *Procedurele kennis
- Herkennen van symmetrie
- Interpretieren van 2D-voorstellingen van een 3D-situatie
- Beschrijven van een 3D-situatie a.d.h.v. een gegeven 2D-voorstelling
- Schetsen van een eenvoudige 2D-voorstelling van een 3D-situatie in functie van een concrete taak

Met inbegrip van context

- * De eindterm wordt in functionele contexten gerealiseerd zoals met een plattegrond, een routebeschrijving, een stadskaart, een montagetekening, een foto.
- * De eindterm wordt gerealiseerd met kenniselementen met betrekking tot meetkundige objecten en relaties uit de eindtermen van de eerste graad B-stroom.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Inzicht ontwikkelen in en omgaan met relatie en verandering: zoals algebra, analyse en discrete structuren.

6.3 De leerlingen gebruiken grafieken, tabellen en verwoordingen om verbanden in functionele contexten te beschrijven.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Tabel, grafiek

*Conceptuele kennis

- Samenhang tussen een grafiek, een tabel en een verwoording van eenzelfde verband

- Verwoording van een verband zoals een beschrijving, woordformule, formule

- Informatie uit een grafiek en een tabel: stijgen/dalen/constant, positieve/negatieve functiewaarden, minimum/maximum, periode

- Verbanden: recht evenredig, omgekeerd evenredig en andere

*Procedurele kennis

- Aflezen van informatie uit een tabel en een grafiek

- Schetsen van een grafiek bij een gegeven tabel

- Opstellen van een tabel bij een gegeven grafiek, bij een gegeven verwoording

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt in functionele contexten gerealiseerd zoals snelheid, massadichtheid.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Inzicht ontwikkelen in en omgaan met data en onzekerheid: zoals kansrekenen en statistiek.

6.4 De leerlingen gebruiken in functionele contexten kwantitatieve informatie uit tabellen, diagrammen en grafieken om vaststellingen te doen in functie van een gegeven probleemstelling.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Frequentietabel, absolute en relatieve frequentie

- Staafdiagram, cirkeldiagram, lijndiagram, histogram

- Mediaan, rekenkundig gemiddelde

- Variatiebreedte

- Vaak voorkomende fouten, misconcepties, tekortkomingen en manipulaties bij het grafisch voorstellen, het numeriek samenvatten en het interpreteren van statistische informatie zoals het foutief interpreteren van percentages, het ongepast schalen van assen, het gebruik van de mediaan versus het rekenkundig gemiddelde

*Procedurele kennis

- Interpreteren van een gegeven frequentietabel met absolute en relatieve frequenties

- Interpreteren van een gegeven grafische voorstelling: een staafdiagram, een cirkeldiagram, een lijndiagram, een histogram

- Berekenen van de mediaan, het rekenkundig gemiddelde en de variatiebreedte met ICT

- Interpreteren van de mediaan, het rekenkundig gemiddelde en de variatiebreedte

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt in functionele contexten gerealiseerd.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Redeneringen opbouwen en abstraheren rekening houdend met de samenhang en structuur van wiskunde.

Zie eindterm 6.5

Modelleren en problemen oplossen door analyseren, (de)mathematiseren of aanwenden van heuristieken.

6.5 De leerlingen lossen in functionele contexten problemen op door wiskundige concepten en vaardigheden in te zetten.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Wiskundige concepten uit eindtermen van de tweede graad arbeidsmarktfinaliteit

*Procedurele kennis

- Toepassen van wiskundige concepten en vaardigheden uit eindtermen van de tweede graad arbeidsmarktfinaliteit

- Beargumenteren van de oplossingsmethode

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt in functionele contexten gerealiseerd.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Inzicht ontwikkelen in de bouw, structuur en eigenschappen van materie in levende en niet-levende systemen.

6.6 De leerlingen brengen soorten mengsels en scheidingstechnieken in verband met toepassingen uit het dagelijks leven.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Onderscheid tussen een zuivere stof, een bestanddeel en een mengsel op basis van het deeltjesmodel

- Mengsels en scheidingstechnieken in het dagelijks leven

- Soorten mengsels: homogene en heterogene mengsels

- Scheidingstechnieken zoals filtreren, decanteren, uitdampen, zeven

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt met context gerealiseerd.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

6.7 De leerlingen brengen chemische stoffen en chemische formules in verband met fenomenen of toepassingen in het dagelijks leven.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Namen en chemische formules van stoffen: CO, CO₂, H₂O, O₂ en andere zoals O₃, NaCl, N₂, CH₄, NH₃

*Conceptuele kennis

- Chemische stoffen en chemische formules in het dagelijks leven

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt met context gerealiseerd.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Inzicht ontwikkelen in de verschijningsvormen van energie, de wisselwerking tussen materie onderling en met energie alsook de gevolgen ervan.

6.8 De leerlingen gebruiken de wet van behoud van energie kwalitatief om energieomzettingen in systemen te beschrijven.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Energie
- Mechanische energie, chemische energie, thermische energie, stralingsenergie, elektrische energie

*Conceptuele kennis

- Soorten energie: mechanische energie, chemische energie, thermische energie, stralingsenergie, elektrische energie
- Wet van behoud van energie, energiebalans
- Energie-eenheden die niet in het SI voorkomen: kilowattuur, kilocalorie

*Procedurele kennis

- Kwalitatief opstellen van de energiebalans bij een energieomzetting

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt met context gerealiseerd.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

6.9 De leerlingen gebruiken concepten met betrekking tot mechanica en thermodynamica om fenomenen en toepassingen ervan uit het dagelijkse leven te verklaren.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Concepten m.b.t.
 - > Mechanica
 - # Geluid: principe van de decibelschaal
 - # Andere zoals snelheid, hefboom, kracht, druk
 - > Thermodynamica zoals temperatuur, warmte

- Veiligheidsaspecten

*Procedurele kennis

- Gebruiken van concepten om fenomenen en toepassingen ervan te verklaren

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt met context gerealiseerd.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Inzicht ontwikkelen in de basiseigenschappen van levende systemen.

6.10 De leerlingen leggen in functionele contexten de rol van micro-organismen uit.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Virus, bacterie en schimmel
- Antibiotica

*Conceptuele kennis

- Diversiteit van micro-organismen: virussen, bacteriën en schimmels
- Antibiotica en antibioticaresistentie

- Microbioom
- De rol van micro-organismen in verschillende domeinen zoals ecologie, geneeskunde, industriële productie, voedingstechnologie, biotechnologie

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt met context gerealiseerd.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

6.11 De leerlingen bespreken bij de mens de bevruchting en factoren die de ontwikkeling van embryo en foetus beïnvloeden.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Eicel, zaadcel

*Conceptuele kennis

- Stamcel, eicel, zaadcel
- Zygote, embryo, foetus
- Beïnvloedende factoren: gezondheidsgedrag, leefmilieu

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Inzicht ontwikkelen in technische systemen en processen en hun relatie tot verschillende technologische domeinen en tot andere domeinen (wetenschappen, wiskunde ...).

Zie eindterm 6.15

Technische systemen ontwerpen, realiseren, in gebruik nemen en evalueren rekening houdend met fundamentele maatschappelijke, wetenschappelijke en technologische aspecten.

Zie eindtermen 6.12, 6.13, 6.16 en 6.17

Natuurwetenschappelijke, technologische en wiskundige concepten en methoden inzetten om problemen op te lossen en om objecten, systemen en hun interacties te onderzoeken en te begrijpen.

6.12 De leerlingen gebruiken met de nodige nauwkeurigheid meetinstrumenten, hulpmiddelen, om te observeren, te meten, te experimenteren en te onderzoeken in wiskundige, natuurwetenschappelijke, technologische en STEM-contexten.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Hulpmiddelen en meetinstrumenten verbonden aan eindtermen van de tweede graad arbeidsmarktfinaliteit

*Procedurele kennis

- Gebruiken van hulpmiddelen en meetinstrumenten verbonden aan eindtermen van de tweede graad arbeidsmarktfinaliteit zoals gereedschappen, weegschaal, chronometer

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid zelfstandig uitvoeren:

bewegingen/handelingen worden meer automatisch uitgevoerd, zijn vloeiend, betrouwbaar en efficiënt. Essentiële elementen van de beweging/handeling zijn regelmatig aanwezig.

6.13 De leerlingen werken op een veilige en duurzame manier met materialen, chemische stoffen en technische en biologische systemen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Veiligheidspictogrammen

*Conceptuele kennis

- H/P-zinnen

*Procedurele kennis

- Gebruiken en indien nodig onderhouden van technische systemen zoals handwerk gereedschappen, glaswerk, meetinstrumenten, computers.

- Gebruiken van informatie zoals richtlijnen i.v.m. het omgaan met chemisch en biologisch afval, instructiekaarten, pictogrammen, symbolen, onderhoudsvoorschriften, handleidingen en (werk)tekeningen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid uitvoeren na instructie of uit het geheugen: de meest essentiële elementen van de beweging/handeling zijn aanwezig, maar nog niet consequent.

6.14 De leerlingen gebruiken op een gepaste manier meetwaarden, grootheden en eenheden in wiskundige, natuurwetenschappelijke, technologische en STEM-contexten.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Symbolen van grootheden en (SI-) eenheden uit eindtermen van de tweede graad arbeidsmarktfinaliteit

*Conceptuele kennis

- Meetnauwkeurigheid

*Procedurele kennis

- Gebruiken van relevante symbolen van grootheden en (SI-) eenheden uit eindtermen van de tweede graad arbeidsmarktfinaliteit

- Herleiden van courante eenheden

- Schatten van grootheden aan de hand van referentiepunten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

6.15 De leerlingen analyseren natuurlijke en technische systemen aan de hand van aangereikte STEM-concepten.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Wiskundige, natuurwetenschappelijke en technologische concepten uit eindtermen van de tweede graad arbeidsmarktfinaliteit

- Natuurlijke en technische systemen

- STEM-concepten (cross-cutting concepts)

> Energie, materie en informatie

> Oorzaak en gevolg, terugkoppeling

> Patronen

> Verhouding en hoeveelheid

> Stabiliteit en verandering

> Structuur en functie

> Systemen en modellen

*Procedurele kennis

- Identificeren van het behoud en omzetting van materie, energie of informatie in en tussen systemen
- Identificeren van (causale) verbanden en terugkoppeling om te verklaren en te voorspellen
- Herkennen van regelmaat om gegevens te ordenen en systemen te evalueren
- Herkennen van de invloed van schaal, proportie en aantal op de eigenschappen van systemen
- Bepalen van de invloed van verstoringen op systemen, terugkoppeling
- Leggen van de relatie tussen de vorm en de opbouw van dat systeem met de eigenschappen en de functie van dit systeem en vice versa
- Benaderend weergeven van fenomenen door ze af te bakenen en te modelleren

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

6.16 De leerlingen ontwerpen een oplossing voor een probleem door concepten en praktijken uit verschillende STEM-disciplines geïntegreerd aan te wenden.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Wiskundige, natuurwetenschappelijk, technologische en STEM- concepten uit eindtermen van de tweede graad arbeidsmarktfinaliteit

*Procedurele kennis

- Toepassen van probleemoplossende strategieën
 - > Definiëren van het probleem
 - > Bepalen van criteria voor de oplossing
 - > Identificeren van deelproblemen en erbij horende wiskundige, wetenschappelijke of technologische concepten
 - > Bedenken van mogelijke oplossingen voor deelproblemen
 - > Testen, evalueren en bijsturen van de totaaloplossing
 - > Toepassen van wiskundige, natuurwetenschappelijke, technologische en STEM- concepten en praktijken om deelproblemen op te lossen
 - > Integreren van deeloplossingen
 - > Testen, evalueren en bijsturen van de totaaloplossing

Met inbegrip van context

- * Elke STEM-discipline komt ten minste één maal geïntegreerd aan bod.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

6.17 De leerlingen beargumenteren vanuit verschillende invalshoeken keuzes bij het gebruik van technische systemen.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Wiskundige, natuurwetenschappelijke en technologische concepten uit eindtermen van de tweede graad arbeidsmarktfinaliteit
- Invalshoeken zoals ecologisch, ethisch, cultureel, technisch, economisch, maatschappelijk

*Procedurele kennis

- Toepassen van criteria om een geschikte keuze te bepalen

*Metacognitieve kennis

- Eigen normen en waarden

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

6.18 De leerlingen leggen aan de hand van concrete maatschappelijke uitdagingen de wisselwerking tussen STEM-disciplines onderling en tussen STEM-disciplines met de maatschappij uit.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Wiskundige, natuurwetenschappelijke en technologische concepten uit eindtermen van de tweede graad arbeidsmarktfinaliteit
- Relatie tussen maatschappelijke behoeften, keuzes en STEM-toepassingen
- Dynamiek tussen de STEM-disciplines onderling
- Wiskunde, wetenschappen en technologie als onderdeel van de culturele ontwikkeling
- Belang van interdisciplinariteit en multiperspectiviteit bij het aanpakken van de grote uitdagingen

Met inbegrip van context

* Contexten zoals klimaatverandering, hernieuwbare energie, zorg en gezondheid, onderwijs, watervoorziening, mobiliteit, leefbare en duurzame steden, oceaانvervuiling komen aan bod.

* De duurzame ontwikkelingsdoelen zoals geformuleerd door de internationale gemeenschap worden aangereikt (SDG's, sustainable development goals).

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

7. Burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleven

De dynamiek en de gelaagdheid van (eigen) identiteiten duiden.

7.1 De leerlingen lichten toe hoe persoonlijke identiteiten zich verhouden tot verschillende groepsidentiteiten.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Persoonlijke identiteit, groepsidentiteit

*Conceptuele kennis

- Aspecten van persoonlijke identiteiten zoals biologische aspecten, persoonlijkheidstrekken, familiale achtergrond
 - Aspecten van de identiteit van regionale, nationale of supranationale groepen, zoals de Vlaamse, de Belgische, de Europese en de niet-Europese
 - Aspecten van de identiteit van verschillende sociale groepen zoals subculturen, gender-gerelateerde groepen, socio-economische groepen, levensbeschouwelijke groepen
 - Mens- en wereldbeeld
- *Metacognitieve kennis
- Zelfkennis over aspecten hun identiteiten

Met inbegrip van context

* Ter ondersteuning bij het realiseren van deze eindterm kan volgend referentiekader gebruikt worden: 'Global Citizenship Education -Topics and Learning Objectives - UNESCO (2015)'.
'

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Open staan voor opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

Omgaan met diversiteit in het samenleven en het samenwerken.

7.2 De leerlingen gaan respectvol en constructief om met individuen en groepen in een diverse samenleving.^o (attitudinaal)

7.3 De leerlingen hanteren strategieën om respectvol en constructief om te gaan met individuen en groepen in een diverse samenleving.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Respect, conflictsituatie, gemeenschappelijke afspraak, diversiteit

*Conceptuele kennis

- Diversiteit in de samenleving, met aandacht voor meerdere aspecten van diversiteit zoals fysieke, cognitieve, sociale, culturele en levensbeschouwelijke aspecten

- Respect, conflictsituatie, diversiteit

- Gemeenschappelijke afspraken: betekenis en eigenschappen

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën om respectvol en constructief met elkaar om te gaan zoals meerdere perspectieven innemen (multiperspectiviteit), gemeenschappelijke afspraken maken, afspraken naleven, over de omgang met elkaar reflecteren

- Toepassen van strategieën om in conflictsituaties respectvol en constructief met elkaar om te gaan zoals actief luisteren, creatief denken en gedachten uiten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën, ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

7.4 De leerlingen hanteren aangereikte strategieën om met vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk om te gaan.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vooroordeel, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën om met vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk om te gaan zoals zich informeren, kwesties bespreekbaar maken, negatieve aspecten benoemen en gepast reageren

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

7.5 De leerlingen onderscheiden de voordelen en de uitdagingen verbonden aan samenleven en samenwerken in diversiteit.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Diversiteit

*Conceptuele kennis

- Eigenschappen van een diverse samenleving, met aandacht voor meerdere aspecten van diversiteit zoals fysieke, mentale, cognitieve, socio-economische en culturele aspecten

- Voordelen van diversiteit zoals culturele verrijking, uitwisseling van ideeën, economische uitwisseling
 - Uitdagingen van diversiteit zoals meningsverschillen, verschillende belangen, verschillende referentiekaders van waaruit men denkt en handelt, risico van groepsdenken en uitsluiting
 - Eigenschappen van verschillende vormen van samenleven van sociale groepen zoals multiculturalisme, monoculturalisme, integratie, assimilatie, inclusie, exclusie
- *Procedurele kennis
- Toepassen van strategieën om de voordelen en de uitdagingen verbonden aan samenleven en samenwerken in diversiteit te onderscheiden

Met inbegrip van context

* Ter ondersteuning bij het realiseren van deze eindterm kan volgend referentiekader gebruikt worden: 'Global Citizenship Education -Topics and Learning Objectives - UNESCO (2015)'.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

7.6 De leerlingen illustreren met historische en actuele voorbeelden vormen van onverdraagzaamheid, discriminatie en racisme.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- De betekenis en impact van onverdraagzaamheid, discriminatie en racisme

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Geïnformeerd en beargumenteerd met elkaar in dialoog gaan.

7.7 De leerlingen zijn bereid om in dialoog hun mening te ontwikkelen en bij te sturen.° (attitudinaal)

7.8 De leerlingen hanteren aangereikte strategieën om op een geïnformeerde wijze in dialoog te gaan over maatschappelijke uitdagingen.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Betrouwbare informatie en conclusie

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën om met elkaar in dialoog te gaan zoals actief luisteren, creatief denken, zich inleven

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Actief participeren aan de samenleving, rekening houdend met de rechten en plichten van iedereen binnen de rechtstaat.

7.9 De leerlingen zijn bereid om zich te engageren in de samenleving.° (attitudinaal)

7.10 De leerlingen illustreren hoe men zich individueel en als groepslid kan engageren en actie ondernemen bij lokale, regionale, nationale of mondiale kwesties.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Rollen en verantwoordelijkheden van individuen en groepen, zoals vrijwilligers, verenigingen, middenveldorganisaties, en de impact van hun acties

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt gerealiseerd binnen de principes van de democratische rechtsstaat.

* Ter ondersteuning bij het realiseren van deze eindterm kan volgend referentiekader gebruikt worden: 'Global Citizenship Education -Topics and Learning Objectives - UNESCO (2015)'.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

7.11 De leerlingen hanteren aangereikte strategieën om vormen van inspraak, participatie en besluitvorming toe te passen, rekening houdend met de rechten en plichten van iedereen.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Inspraak, participatie en besluitvorming zoals in schoolse situaties, jeugd- en vrijetijdsorganisaties, benefietacties, drukkingsgroepen

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën voor het toepassen van inspraak, participatie en besluitvorming rekening houdend met de rechten en plichten van iedereen, zoals stemmen, overleggen, petitie organiseren, lobbyen, opinies delen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

De wederzijdse invloed tussen maatschappelijke domeinen en ontwikkelingen en de impact ervan op de (globale) samenleving en het individu kritisch benaderen.

7.12 De leerlingen handelen met het oog op duurzame ontwikkeling.^o
(attitudinaal)

7.13 De leerlingen lichten de betekenis en het belang van duurzame ontwikkeling toe.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Duurzame ontwikkeling

*Conceptuele kennis

- Duurzame ontwikkeling
- Duurzame ontwikkelingsdoelen
- Verschillende perspectieven op duurzaamheidsvraagstukken: planet, prosperity, people, partnership, peace

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt gerealiseerd aan de hand van actuele thema's, op relevante ruimtelijke schaalniveaus, gaande van lokaal tot mondiaal.

* Het referentiekader voor de duurzame ontwikkelingsdoelen is 'de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen' zoals geformuleerd door de internationale gemeenschap (SDG's).

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

7.14 De leerlingen illustreren hoe systeemdenken kan worden toegepast op duurzaamheidskwesties.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- De betekenis en eigenschappen van systeemdenken, oorzaak-gevolg relaties, onderscheid geheel - onderdeel binnen systemen, verschillende perspectieven, onzekerheid

- Lokale en mondiale verwevenheid en interactie

*Procedurele kennis

- Toepassen van systeemdenken

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt gerealiseerd binnen volgend toepassingsgebied: van lokaal over regionaal tot mondiaal en doorheen de tijd.

* Het referentiekader voor de duurzame ontwikkelingsdoelen is 'de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen' zoals geformuleerd door de internationale gemeenschap (SDG's).

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Democratische besluitvorming op lokaal, nationaal en internationaal niveau duiden.

7.15 De leerlingen illustreren aan de hand van actuele gebeurtenissen hoe democratische besluitvorming werkt op verschillende bestuursniveaus.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Besluitvormingsorganen zoals gemeenteraad, provincieraad, parlement

- Bestuursniveaus: gemeente, provincie, gemeenschap, gewest, federaal, Europese Unie

- Democratische besluitvorming en haar randvoorwaarden zoals transparantie, overleg, persvrijheid

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt gerealiseerd binnen de context van Vlaanderen, België en de Europese Unie.

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Democratische principes en democratische cultuur kaderen binnen de moderne rechtsstaat.

7.16 De leerlingen komen op voor de eerbiediging van de rechten van de mens en het kind en voor sociale rechtvaardigheid.° (attitudinaal)

7.17 De leerlingen appreciëren de democratische principes en het samenleven in een democratie.° (attitudinaal)

7.18 De leerlingen beschrijven concrete situaties met betrekking tot mensenrechten.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Mensen- en kinderrechten
- Eerbiediging en schending van mensen- en kinderrechten

Met inbegrip van context

* De referentiekaders bij het realiseren van deze eindterm zijn 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens', 'Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden' en 'Kinderrechtenverdrag'.

* Ter ondersteuning bij het realiseren van deze eindterm kan volgend referentiekader gebruikt worden: 'Competences for democratic culture' van de Raad van Europa.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

7.19 De leerlingen illustreren uitdagingen met betrekking tot sociale rechtvaardigheid en onrechtvaardigheid binnen een welvaartstaat aan de hand van concrete voorbeelden.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Armoede, kansarmoede, armoedebestrijding
- Sociale rechtvaardigheid, sociale ongelijkheid, herverdelingsmechanisme
- Principes van de welvaartstaat zoals wederkerigheid, solidariteit en inclusiviteit.
- Recht op en toegang tot basisbehoeften

Met inbegrip van context

* Ter ondersteuning bij het realiseren van deze eindterm kan volgend referentiekader gebruikt worden: 'Competences for democratic culture' van de Raad van Europa.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

8. Competenties met betrekking tot historisch bewustzijn

Historische fenomenen situeren in een historisch referentiekader.

8.1 De leerlingen situeren historische elementen uit hun leefwereld en aangereikte kenmerkende historische fenomenen in de historische periodes van het courante westerse referentiekader. Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Generatie, eeuw, periode, verandering, tijdsduur
- Lokaal, regionaal, nationaal, mondiaal

*Conceptuele kennis

- Generatie, eeuw, periode, verandering, tijdsduur, evolutie, revolutie
- Lokaal, regionaal, nationaal, mondiaal, westers en niet-westers
- Kenmerkende historische fenomenen (zoals personen, plaatsen, gebeurtenissen en ontwikkelingen) uit de maatschappelijke domeinen zoals politiek (bestuur, oorlog en vrede, (neo)kolonialisme en imperialisme), economisch (economische activiteit), sociaal (organisatie van het samenleven), cultureel (mens- en wereldbeeld, kunst- en cultuuruitingen, wetenschap en technologie)
- De zeven periodes van het courante westerse historisch referentiekader: de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, de middeleeuwen, de vroegmoderne tijd, de moderne tijd, de hedendaagse tijd

*Procedurele kennis

- Situeren van historische elementen en fenomenen in tijd en ruimte zoals het gebruik van een tijdlijn of een kaart

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt gerealiseerd met verschillende historische periodes waaronder minstens de hedendaagse tijd.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Kritisch reflecteren met en over historische bronnen.

8.2 De leerlingen vergelijken aangereikte bronnen over eenzelfde aangereikt historisch fenomeen.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Standplaatsgebondenheid van de maker(s) en het doelpubliek
- Geschreven, mondelinge, (audio)visuele bronnen en materiële bronnen
- Betrouwbaarheid van een bron

*Procedurele kennis

- Vergelijken van bronnen over historische fenomenen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Tot beargumenteerde historische beeldvorming komen vanuit verschillende perspectieven.

8.3 De leerlingen illustreren beeldvorming van historische elementen uit hun leefwereld en van historische fenomenen.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Structuurbegrippen zoals context, (on)bedoeld handelen, meerdere perspectieven en de mogelijke gevolgen ervan, bewijs, verband, verandering, veralgemening, wij-zij-denken
- Kenmerkende historische fenomenen vermeld in de conceptuele kennis van eindterm 8.1

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Over de complexe relatie tussen verleden, heden en toekomst reflecteren en deze duiden.

8.4 De leerlingen illustreren gelijkenissen, verschillen en verbanden tussen heden en verleden voor elementen uit hun leefwereld en voor historische fenomenen.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Gelijkenis, verschil, historische context
- Kenmerkende historische fenomenen vermeld in de conceptuele kennis van eindterm 8.1
- Verbanden tussen heden en verleden zoals continuïteit, verandering, omgang met het verleden

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

9. Competenties met betrekking tot ruimtelijk bewustzijn

Personen, plaatsen, patronen en processen situeren op verschillende ruimtelijke schaalniveaus en tijdsschalen.

9.1 De leerlingen situeren personen, plaatsen, patronen en processen op relevante ruimtelijke schaalniveaus.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Afrika, Antarctica, Azië, Europa, Noord-Amerika, Oceanië, Zuid-Amerika
- Ster, Zon, planeet, Aarde, maan

*Conceptuele kennis

- Politiek-, sociaal- en economischgeografische invalshoek: land, wereldblok, werelddeel, bevolkingsdichtheid, migratiestromen
- Kosmografische invalshoek: ster, Zon, planeet, Aarde, maan
- Sterrenkundige invalshoek: polen, evenaar, halfronden, meridianen, tijdzones

*Procedurele kennis

- Toepassen van principes van relatief situeren op verschillende relevante ruimtelijke schaalniveaus
- Gebruiken van geografische hulpbronnen uit eindterm 9.6

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt gerealiseerd aan de hand van situeringen uit de eindtermen 9.2, 9.3, 9.4 en 9.5.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Plaatsbegrip hanteren om lokale, nationale en internationale gebeurtenissen in een geografisch kader te plaatsen.

9.2 De leerlingen illustreren hoe personen betekenis geven aan plaatsen.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Factoren die de beleving en betekenis van een plaats beïnvloeden zoals de persoonlijke, sociale, maatschappelijke, politieke en culturele context
- Reële, ervaren en mentale afstand en tijd
- Mentale kaart

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Open staan voor opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

Ruimtelijke patronen en processen aan het aardoppervlak verklaren als het resultaat van interacties tussen natuurlijke processen onderling, tussen menselijke processen onderling en tussen natuurlijke en menselijke processen.

9.3 De leerlingen beschrijven kenmerken en ruimtelijke gevolgen van mondialisering.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Mondialisering

*Conceptuele kennis

- Kenmerken van mondialisering op het vlak van
 - > Productie zoals schaalvergroting, productiewijze, multinationals
 - > Consumptie zoals massaconsumptie, uniformisering
 - > Netwerken zoals goederenstromen, financiële stromen, toeristische stromen, sociale netwerken
- Ruimtelijke gevolgen zoals verschuiving van industrie, monoculturen in de landbouw, netwerken van bedrijven, transportinfrastructuur

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt gerealiseerd aan de hand van casussen in functie van de actualiteit of vanuit authentieke contexten en op verschillende relevante ruimtelijke schaalniveaus.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

9.4 De leerlingen beschrijven demografische processen en ruimtelijke gevolgen ervan in verschillende regio's van de wereld.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Migratie
 - Bevolkingsdichtheid
 - Vergrijzing
- *Conceptuele kennis
- Demografische processen
 - > Bevolkingsgroei
 - > Natuurlijke aangroei
 - > Migraties: oorzaken, gevolgen, migratiestromen
 - > Vergrijzing
 - Variabelen van bevolkingssamenstelling en -evolutie zoals geboortecijfer, sterftcijfer, kindersterfte
 - Bevolkingsdichtheid
 - Ruimtelijke gevolgen zoals verstedelijking van het platteland, verschuiving van functies tussen stad en platteland, groei van steden

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt gerealiseerd aan de hand van casussen in functie van de actualiteit of vanuit authentieke contexten en op verschillende relevante ruimtelijke schaalniveaus.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

9.5 De leerlingen beschrijven gevolgen van de beweging van hemellichamen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Hemellichamen: ster, Zon, planeet, Aarde, maan
 - Dag, nacht
 - Seizoen, lente, zomer, herfst, winter
- *Conceptuele kennis
- Aardrevolutie
 - > Kenmerken: duur
 - > Gevolgen: jaar, opeenvolging van seizoenen
 - Aardrotatie
 - > Kenmerken: duur
 - > Gevolgen: dagboog, dag en nacht, tijdsbepaling, tijdzones

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Geografische methoden en technieken aanwenden om ruimtelijke patronen en processen te onderzoeken.

9.6 De leerlingen gebruiken terreintechnieken en geografische hulpbronnen om ruimtelijke processen en de gevolgen ervan te onderzoeken.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Terreintechnieken zoals enquête, observatie, terreinkartering
- Geografische hulpbronnen zoals kaart, atlas, satellietbeeld, luchtfoto, statistisch bronnenmateriaal

*Procedurele kennis

- Gebruiken van geografische hulpbronnen en toepassen van minstens één terreintechniek

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt gerealiseerd aansluitend bij de inhouden van de eindtermen 9.2, 9.3, 9.4 en 9.5.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

9.7 De leerlingen gebruiken GIS-viewers om informatie over een plaats te verzamelen.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- GIS-viewer

*Procedurele kennis

- Gebruiken van GIS-viewers

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt gerealiseerd aansluitend bij de inhouden van de eindtermen 9.2, 9.3 en 9.4

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

10. Competenties inzake duurzaamheid

Zie eindtermen 6.7, 6.8, 6.10, 6.13, 6.15, 6.16, 6.17, 6.18, 7.12, 7.13, 7.14

11. Economische en financiële competenties

Inzicht ontwikkelen in consumptiegedrag, inkomensverwerving en financiële producten om budgettaire gevolgen op korte en lange termijn in te schatten.

11.1 De leerlingen bespreken elementen van het arbeidsrecht aan de hand van een concrete studentenovereenkomst.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Brutoloon, nettoloon

*Conceptuele kennis

- Contract: gevolgen

- Basisrechten en -plichten van werkgever en werknemer met inbegrip van veiligheid en welzijn
- Instanties voor advies, hulp en bescherming zoals VDAB en vakbonden
- Verschillen tussen het werken met een arbeidsovereenkomst versus zonder: loonbrief, zwartwerk

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

11.2 De leerlingen lichten de elementen van de totale kost van aankopen met inbegrip van bijkomende kosten toe.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Basisverplichtingen van koper en verkoper, koop op afbetaling
- Aankoopprijs, kortingen
- Bijkomende kosten zoals eenmalige kosten, gebruikskosten, financieringskosten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

11.3 De leerlingen maken budgettaire keuzes bij aankopen in functie van een persoonlijk budget en rekening houdend met een gezinsbudget.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Aankoopprijs, kortingen
- Consumentenkrediet: aflossingen, jaarlijks kostenpercentage, intrest
- Eenmalige kosten en terugkerende kosten
- Persoonlijk en gezinsbudget: inkomsten en uitgaven op korte en lange termijn
- Lenen, sparen, schuld
- Spaarvormen, spaardoelstellingen
- Noodzakelijkheid van een aankoop
- Documenten voor een eenvoudig persoonlijk administratiebeheer zoals garantiebewijzen, contracten, verzekeringspolis, loonbrieven
- Instanties voor advies, hulp en bescherming

*Procedurele kennis

- Kritisch afwegen van budgettaire keuzes bij aankopen
- Beheren en bewaren van een persoonlijke administratie

*Metacognitieve kennis

- Eigen voorkeur

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

11.4 De leerlingen bespreken elementen van een schadegeval aan de hand van een schadeaangifte bij de verzekeringsmaatschappij.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Verzekeringscontract met inbegrip van franchise
- Schadegeval: aangifte, aansprakelijkheid, verantwoordelijkheid, gevolgen
- Instanties voor advies, hulp en bescherming

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

12. Juridische competenties

Zie eindtermen 7.16, 7.18, 11.1, 11.2, 11.4

13. Leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeembdenken, informatieverwerking en samenwerken

Zichzelf als lerende begrijpen en positioneren ten aanzien van leren in het algemeen en van specifieke leerdomeinen.

13.1 De leerlingen beoordelen zowel het belang van specifieke leerdomeinen voor zichzelf als lerende als de relatie tussen hun competenties en de vereiste competenties van leerdomeinen.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Leeropvattingen ten aanzien van een specifiek leerdomein zoals de eigen houding, het eigen gevoel, de eigen motivatie, de eigen perceptie van de moeilijkheid en meerwaarde, hun eigen mogelijkheden
- Leerdomeinen

*Procedurele kennis

- Toepassen van reflectievaardigheden

*Metacognitieve kennis

- Zelfkennis als lerende

> Eigen voorkeuren en interesses in relatie tot een specifiek leerdomein

> Eigen mogelijkheden en beperkingen in relatie tot een specifiek leerdomein

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

13.2 De leerlingen reflecteren over de impact van hun leeropvattingen en leerstrategieën en die van anderen met betrekking tot leerdomeinen in functie van mogelijke bijsturing.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Leeropvattingen ten opzichte van een specifiek leerdomein zoals de eigen houding, het eigen gevoel, de eigen motivatie, de eigen perceptie van de moeilijkheid en meerwaarde, de eigen mogelijkheden
- Cognitieve verwerkingsstrategieën zoals reproductiegerichte verwerking, toepassingsgerichte verwerking, diepteverwerking met inbegrip van cognitieve leeractiviteiten zoals structureren, zich vragen stellen bij de leerinhoud, memoriseren, herhalen, selecteren, relateren, toepassen, inoefenen
- Regulatiestrategieën in functie van het bijsturen van de eigen leeropvattingen zoals co-regulatie, socially shared regulation, zelfregulatie met inbegrip van regulatie-activiteiten zoals plannen monitoren, evalueren, bijsturen
- Relatie tussen verwerking, regulatie en motivatie

*Procedurele kennis

- Toepassen van verwerkingsstrategieën
- Toepassen van regulatiestrategieën
- Toepassen van reflectievaardigheden

*Metacognitieve kennis

- Zelfkennis als lerende

> Eigen leeropvattingen en leerstrategieën in relatie tot een specifiek leerdomein en in relatie tot leeropvattingen en leerstrategieën van anderen

> Motivatie en emotie

- Verwerkings- en regulatiestrategieën

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

Geschikte (leer-)activiteiten, strategieën en tools inzetten om informatie digitaal en niet digitaal kritisch te verwerven, beheren en verwerken rekening houdend met het beoogde leerresultaat en –proces.

13.3 De leerlingen zetten een geschikte zoekstrategie in bij het selecteren van digitale en niet-digitale bronnen om een informatievraag te beantwoorden.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Soorten bronnen zoals personen, digitale en niet-digitale tijdschriften, encyclopedieën, boeken, audiovisueel materiaal
- Soorten zoekstrategieën voor bronnen zoals trefwoord, synoniem, auteur
- Criteria om geschiktheid van een zoekstrategie te toetsen zoals onderwerp, zoekterm, functionaliteit van databank of zoekmachine, zoekmethode, documenttype

*Procedurele kennis

- Toepassen van zoekstrategieën voor bronnen
- Toepassen van criteria om de geschiktheid van een zoekstrategie kritisch te beoordelen
- Toepassen van reflectievaardigheden

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

13.4 De leerlingen gebruiken verklarende en oriënterende overzichten om informatie in een digitale en niet-digitale bron terug te vinden.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Soorten verklarende overzichten: legende, schaal, oriëntatie van een kaart, determineertabel
- Soorten oriënterende overzichten: inhoudstafel, register, digitale en niet-digitale navigatietools, GIS-viewers

*Procedurele kennis

- Gebruiken van verklarende overzichten
- Gebruiken van oriënterende overzichten

Met inbegrip van context

*De eindterm wordt gerealiseerd door gebruik te maken van verklarende en oriënterende overzichten relevant voor de inhoudelijke sleutelcompetentie(s).

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

13.5 De leerlingen beoordelen digitale en niet-digitale bronnen en informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid in functie van een informatievraag en aan de hand van criteria.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Bruikbaarheid, correctheid en betrouwbaarheid

- Soorten bronnen zoals personen, digitale en niet-digitale tijdschriften, encyclopedieën, boeken, audiovisueel materiaal
- Criteria om de bruikbaarheid, de correctheid en de betrouwbaarheid van bronnen en informatie te toetsen
- *Procedurele kennis
- Toepassen van criteria om de bruikbaarheid, de correctheid en de betrouwbaarheid van informatie te toetsen

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

13.6 De leerlingen verwerken digitale en niet-digitale informatie uit verschillende bronnen op een strategische manier tot een samenhangend en bruikbaar geheel.

Met inbegrip van kennis

- *Conceptuele kennis
- Leeractiviteiten om informatie te verwerken, begrijpen en onthouden: selecteren, analyseren, relateren, concluderen, structureren
- Bruikbare gehelen: schema, tabel, grafiek, diagram en andere bruikbare gehelen zoals mindmap, tekening, samenvatting
- Ethische aspecten bij het verwerken van informatie
- *Procedurele kennis
- Toepassen van gerichte leeractiviteiten om informatie te verwerken, begrijpen en onthouden
- Ontwikkelen van bruikbare gehelen
- *Metacognitieve kennis
- Leeractiviteiten om informatie te verwerken, begrijpen en onthouden

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

13.7 De leerlingen zetten studievaardigheden strategisch in om zich leerinhouden eigen te maken.

Met inbegrip van kennis

- *Conceptuele kennis
- Cognitieve verwerkingsstrategieën zoals reproductiegerichte verwerking, toepassingsgerichte verwerking, diepteverwerking met inbegrip van cognitieve leeractiviteiten zoals structureren, zich vragen stellen bij de leerinhoud, memoriseren, herhalen, selecteren, relateren, toepassen, inoefenen
- Regulatiestrategieën zoals co-regulatie, socially shared regulation, zelfregulatie met inbegrip van regulatie-activiteiten zoals plannen monitoren, evalueren, bijsturen
- Relatie tussen regulatie en verwerking
- *Procedurele kennis
- Toepassen van verwerkingsstrategieën in relatie tot het leerdoel
- Toepassen van regulatiestrategieën
- Toepassen van reflectievaardigheden
- *Metacognitieve kennis
- Zelfkennis als lerende
- > Eigen mogelijkheden en beperkingen bij het leren
- > Eigen voorkeuren bij het leren
- > Eigen leeropvattingen en leerproces in functie van de regulatie ervan
- Verwerkings- en regulatiestrategieën

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

13.8 De leerlingen maken een eenvoudige bibliografie op.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Bibliografie

*Procedurele kennis

- Opmaken van een eenvoudige bibliografie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

13.9 De leerlingen stellen verwerkte informatie voor volgens een zelf gekozen digitale en een niet-digitale presentatievorm.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Digitale en niet-digitale presentatievormen zoals digitale voorstelling, grafiek, maquette, muzische expressie, mindmap, geschreven tekst

*Procedurele kennis

- Toepassen van een digitale en een niet-digitale presentatievorm

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

13.10 De leerlingen beheren zelf op structurele wijze informatie digitaal en niet-digitaal.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Digitale en niet-digitale informatiedragers zoals harde schijf, stick, cloud, klasseersysteem

- Digitale en niet-digitale ordeningstechnieken zoals mappenstructuur, ordening op thema

*Procedurele kennis

- Toepassen van digitale en niet-digitale ordeningstechnieken

- Opmaken van een zelfgekozen structuur

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Een (onderzoeks-)probleem (v)erkennen en een antwoord of oplossing zoeken gebruikmakend van geschikte (leer-)activiteiten, strategieën en tools.

13.11 De leerlingen ontwikkelen een onderzoekende houding.° (attitudinaal)

13.12 De leerlingen doorlopen systematisch het probleemoplossend proces in functie van een probleemstelling.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Fases van een probleemoplossend proces:

>Problemen analyseren en definiëren

>Probleemoplossingsstrategieën genereren, analyseren en selecteren

>Mogelijke oplossingen genereren

>Toepassen en evalueren van de oplossing

- Algoritme, heuristiek

- Criteria om een geschikte oplossingsstrategie te bepalen zoals doelstellingen, beschikbaarheid van gegevens, tijd, middelen

*Procedurele kennis

- Toepassing van de fases van het probleemoplossend proces
- Toepassing van specifieke oplossingsstrategieën en specifieke vuistregels
- Toepassing van criteria om een geschikte oplossingsstrategie te bepalen
- Toepassing van reflectievaardigheden

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Leeropvattingen, -proces en -resultaten reguleren.

13.13 De leerlingen beoordelen hun leerproces en hun leerresultaat op afgesproken momenten.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Evaluatiecriteria
- Tijdsplanning en monitoring

*Procedurele kennis

- Toepassen van evaluatiecriteria

*Metacognitieve kennis

- Zelfkennis als lerende
- > Eigen mogelijkheden en beperkingen
- > Eigen leerproces en leerresultaat in functie van de regulatie ervan

Met inbegrip van context

* De eindterm wordt gerealiseerd via afspraken tussen leraar-leerling of tussen leerlingen onderling.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

13.14 De leerlingen analyseren sterktes en zwaktes van hun leerresultaat en leerproces in functie van hun leerloopbaan.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Sterkte-zwakteanalyse
- Attributie: intern, extern, stabiel, instabiel
- Leerloopbaan met aspecten zoals opleidingen, levenslang leren

*Procedurele kennis

- Toepassen van een sterkte-zwakteanalyse
- Toepassen van reflectievaardigheden

*Metacognitieve kennis

- Zelfkennis als lerende
- > Attributie: intern, extern, stabiel, instabiel
- > Eigen leerproces en leerresultaat in functie van de regulatie ervan

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

13.15 De leerlingen reguleren hun leeropvattingen, hun leerproces en hun leerresultaat aan de hand van strategieën.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Leeropvattingen zoals de eigen houding, het eigen gevoel, de eigen motivatie, de eigen perceptie van de moeilijkheid en meerwaarde, de eigen mogelijkheden
- Regulatiestrategieën zoals co-regulatie, socially shared regulation, zelfregulatie met inbegrip van regulatie-activiteiten zoals plannen monitoren, evalueren, bijsturen

*Procedurele kennis

- Toepassen van regulatiestrategieën

*Metacognitieve kennis

- Zelfkennis als lerende
- > Motivatie en emotie
- > Eigen mogelijkheden en beperkingen
- > Eigen leeropvattingen, leerproces en leerresultaat in functie van de regulatie ervan

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

Samen het leerproces vormgeven.

13.16 De leerlingen versterken hun vaardigheden van samen leren in functie van gedeelde leerdoelen.^o (attitudinaal)

Domeinspecifieke terminologie, symbolen en voorstellingen hanteren.

13.17 De leerlingen gebruiken schooltaal en domeinspecifieke taal in functie van hun leerproces.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Domeinspecifieke terminologie, symbolen en voorstellingen

*Conceptuele kennis

- Register: school- en domeinspecifieke taal

*Procedurele kennis

- Gebruiken van een register: school- en domeinspecifieke taal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

14. Zelfbewustzijn en zelfexpressie, zelfsturing en wendbaarheid

Zie eindtermen 1.15, 1.16, 1.17, 1.18, 5.1, 5.3, 5.5, 13.1, 13.2, 13.13, 13.14, 13.15, 13.16, 16.5, 16.7

15. Ontwikkeling van initiatief, ambitie, ondernemingszin en loopbaancompetenties

Opportunities zien en verkennen met behulp van een creatief denkproces.

15.1 De leerlingen genereren ideeën voor een uitdaging door exploratie van zelfgekozen technieken en methodieken.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Creatief denkproces: divergerende fase

> Brainstormtechnieken en andere methodieken om een veelheid aan ideeën te bekomen

> Valkuilen bij de divergerende fase

*Procedurele kennis

- Identificeren en beschrijven van een uitdaging aan de hand van aangereikte richtvragen

- Toepassen van een creatief denkproces: divergerende fase

> Toepassen van brainstormtechnieken en andere methodieken om een veelheid aan ideeën te bekomen

*Metacognitieve kennis

- Eigen voorkeuren en interesses gerelateerd aan een uitdaging

Met inbegrip van context

* De uitdaging is een zelf geïdentificeerde uitdaging waarvoor de afbakening aangereikt wordt.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Affectieve dimensie^o: Open staan voor opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

De uitvoerbaarheid van ideeën onderzoeken, het inzetten van middelen tegenover doelstellingen afwegen en het gekozen idee realiseren.

15.2 De leerlingen onderzoeken de uitvoerbaarheid van ideeën rekening houdend met zelf geselecteerde criteria.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Criteria om de uitvoerbaarheid van ideeën te onderzoeken zoals ethische principes, duurzaamheid, tijd en middelen, meerwaarde

*Procedurele kennis

- Toepassen van een creatief denkproces: convergerende fase

> Clusteren, combineren, evalueren en selecteren

- Selecteren en toepassen van criteria om de uitvoerbaarheid van ideeën te onderzoeken

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

15.3 De leerlingen ontwikkelen één of meerdere doelstellingen voor het omzetten van ideeën in acties.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Een methode om doelstellingen te ontwikkelen zoals SMART

*Procedurele kennis

- Toepassen van een methode om doelstellingen te ontwikkelen zoals SMART

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

15.4 De leerlingen maken efficiënte en bewuste keuzes met betrekking tot tijd en hulpmiddelen bij het stapsgewijs uitwerken van een zelfgekozen idee om één of meerdere zelfbepaalde doelstellingen te bereiken.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Hulpmiddelen zoals mensen, informatie, gereedschappen, toepassingen, grondstoffen, energie

*Procedurele kennis

- Toepassen van planningstechnieken: stappenplan, tijdspad

- Efficiënt en bewust inzetten van hulpmiddelen in functie van zelfbepaalde doelstellingen

- Gebruiken van een kwaliteitssysteem of een werkwijze zoals PDCA

- Toepassen van reflectievaardigheden

Met inbegrip van context

* Met "stapsgewijs" wordt bedoeld dat de leerlingen de nodige ruimte krijgen om te experimenteren, om bijstellingen te doen en om eventueel te mislukken. Het leerproces is belangrijker dan het uiteindelijke resultaat.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

(Duurzame) keuzes maken, rekening houdend met gevolgen op korte en lange termijn.

15.5 De leerlingen maken onderbouwde en duurzame keuzes aan de hand van zelfbepaalde criteria en aangereikte strategieën rekening houdend met de gevolgen van hun keuzes op korte en lange termijn.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Rationele, emotionele en intuïtieve keuzes

- Keuzecriteria

*Procedurele kennis

- Afwegen van keuzecriteria

- Toepassen van keuzestrategieën

- Vermijden van veel voorkomende valkuilen bij het maken van keuzes

- Toepassen van reflectievaardigheden

*Metacognitieve kennis

- Eigen voorkeuren en interesses

- Eigen mogelijkheden en beperkingen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

15.6 De leerlingen onderzoeken het studie- of loopbaanaanbod rekening houdend met hun talenten en interesses in functie van een gefundeerde studiekeuze.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Leeropvattingen

- Studieaanbod zoals domeinen, finaliteiten, onderwijsvormen, studierichtingen, verticale en horizontale samenhang tussen studierichtingen
- Loopbaanaanbod zoals beroepen, takenpakket, evoluties op de arbeidsmarkt
- *Procedurale kennis
- Toepassen van keuzestrategieën
- Interageren met anderen met betrekking tot studie- en loopbaanmogelijkheden, talenten en interesses
- Toepassen van reflectievaardigheden
- *Metacognitieve kennis
- Eigen voorkeuren en interesses
- Eigen mogelijkheden en beperkingen
- Motivatie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

16. Cultureel bewustzijn en culturele expressie

Uitingen van kunst en cultuur waarnemen en conceptualiseren.

16.1 De leerlingen tonen interesse voor elkaars kunst- en cultuuruitingen.^o
(attitudinaal)

16.2 De leerlingen lichten hun interesse voor kunst- en cultuuruitingen toe.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Kunst- en cultuuruitingen zoals dans, film, game, graffiti, kledij, landschap, lied
- Culturele persoonlijkheid zoals in keuzes in kledij, muziek, taal
- Unicité van een esthetische ervaring
- Rol van aversie, empathie en respect in wederzijds begrip

*Metacognitieve kennis

- Eigen culturele persoonlijkheid

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

16.3 De leerlingen illustreren op basis van waarnemingen van kunst- en cultuuruitingen gelijkenissen en verschillen in hun interpretatie van bedoeling en onderwerp.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Zintuigelijk waarneembare kenmerken zoals beweging, geur, klank, kleur
- Onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals dood, het alledaagse, geboorte, geschiedenis, liefde, leven, rituelen
- Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals aanklaarten, confirmeren, commercieel voordeel halen, decoreren, entertainen, identiteit vormgeven, informeren, in vraag stellen, maatschappelijk belang dienen, praktisch gebruiken, revolteren, schoonheid creëren
- Gelaagdheid bij interpretatie van onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen
- Gelaagdheid van de interpretatie van bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen
- Unicité van een esthetische ervaring

*Procedurale kennis

- Waarnemen van kunst- en cultuuruitingen

- Geven van betekenis aan kunst- en cultuuruitingen
- Hanteren van meerdere perspectieven (multiperspectiviteit)
- Toepassen van uitdrukkingwijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

16.4 De leerlingen analyseren het zintuiglijk waarneembare van kunst- en cultuuruitingen in interactie met de bedoelingen en de onderwerpen ervan.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Vormgeving, inhoud, uitdrukkingvorm, expressie
- Kunst- en cultuuruitingen zoals dans, film, game, graffiti, kledij, landschap, lied
- Zintuiglijk waarneembare kenmerken zoals beweging, geur, klank, kleur
- Onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals dood, het alledaagse, geboorte, geschiedenis, liefde, leven, rituelen
- Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals aanklaarten, confirmeren, commercieel voordeel halen, decoreren, entertainen, identiteit vormgeven, informeren, in vraag stellen, maatschappelijk belang dienen, praktisch gebruiken, revolteren, schoonheid creëren
- Invloed van waarden, normen en gewoontes

*Procedurele kennis

- Toepassen van methodes voor het analyseren van de interactie tussen de betekenis van het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en de onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals beoogde en reële impact
- Toepassen van uitdrukkingwijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Uitingen van kunst en cultuur beleven en de waardering ervoor duiden.

16.5 De leerlingen drukken uit hoe kunst- en cultuuruitingen hun gedachten, gevoelens en gedrag beïnvloeden.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Interactie tussen waarnemingen, gedachten, gevoelens en gedragingen
- De invloed van tijd, ruimte, maatschappelijke positie en persoonskenmerken

*Procedurele kennis

- Toepassen van uitdrukkingwijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

*Metacognitieve kennis

- Eigen gedachten, gevoelens en gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

16.6 De leerlingen drukken vanuit hun ervaring met creatieprocessen hun waardering uit voor inhoud en vormgeving van kunst- en cultuuruitingen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vormgeving: artistieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de feitenkennis van eindterm 16.7

*Conceptuele kennis

- Criteria om waardering uit te drukken
- > Vormgeving: artistieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de feitenkennis van eindterm 16.7
- > Samenhang van vormgeving en inhoud
- > Unicitéit van een esthetische ervaring

*Procedurele kennis

- Toepassen van uitdrukkingwijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

*Metacognitieve kennis

- Eigen expressieve ervaring met het creatieproces

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

Verbeelding gericht inzetten bij het creëren van artistiek werk.

16.7 De leerlingen creëren artistiek werk vanuit hun verbeelding.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Afhankelijk van de gekozen kunst- en cultuuruitingen terminologie met betrekking tot beeld, muziek, drama, dans of audiovisuele media, apart of gecombineerd

In het geval van

> Beeld

- Bouwstenen zoals compositie, kleur, licht, lijn, ruimte, textuur, vorm
- Technieken: twee- en driedimensioneel zoals boetseren, fotograferen, maquettes maken, met textiel werken, schilderen
- Materialen zoals klei, licht, papier, recuperatiematerialen, steen, verf

> Muziek

- Bouwstenen zoals dynamiek, klankkleur, melodie, ritme, samenklank, structuur, tempo, vorm
- Technieken zoals body percussion, improvisatie, samenzang
- Materialen zoals instrumenten, lichaam, stem, voorwerpen

> Drama

- Bouwstenen zoals rol, ruimte, structuur, samenspel, tijd
- Technieken zoals clownerie, figurentheater, improvisatie, mime, teksttheater
- Materialen zoals decor, geluid, kostuums, lichaam, taal

> Dans

- Bouwstenen zoals kracht, ruimte, relatie, tijd
- Technieken zoals bewegingsreeks, choreografie, dansexpressie, dansimprovisatie
- Materialen zoals decor, geluid, lichaam, voorwerpen

> Audiovisuele media

- Bouwstenen zoals camerabeweging, geluid, kader, licht, montage
- Technieken zoals montage, opname, sonorisatie
- Materialen zoals microfoon, montageunit, smartphone

*Conceptuele kennis

- Inhoud: onderwerp en bedoeling
- Artistiek creatieproces
- Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting, verrassing

- Afhankelijk van de gekozen kunst- en cultuuruitingen terminologie met betrekking tot beeld, muziek, drama, dans of audiovisuele media, apart of gecombineerd

In het geval van

> Beeld

- Bouwstenen zoals compositie, kleur, licht, lijn, ruimte, textuur, vorm
- Technieken: twee- en driedimensioneel zoals boetseren, fotograferen, maquettes maken, met textiel werken, schilderen
- Materialen zoals klei, licht, papier, recuperatiematerialen, steen, verf

> Muziek

- Bouwstenen zoals dynamiek, klankkleur, melodie, ritme, samenklank, structuur, tempo, vorm
- Technieken zoals body percussion, improvisatie, samenzang
- Materialen zoals instrumenten, lichaam, stem, voorwerpen

> Drama

- Bouwstenen zoals rol, ruimte, structuur, samenspel, tijd
- Technieken zoals clownerie, figurentheater, improvisatie, mime, teksttheater
- Materialen zoals decor, geluid, kostuums, lichaam, taal

> Dans

- Bouwstenen zoals kracht, ruimte, relatie, tijd
- Technieken zoals bewegingsreeks, choreografie, dansexpressie, dansimprovisatie
- Materialen zoals decor, geluid, lichaam, voorwerpen

> Audiovisuele media

- Bouwstenen zoals camerabeweging, geluid, kader, licht, montage
- Technieken zoals montage, opname, sonorisatie
- Materialen zoals microfoon, montageunit, smartphone

*Procedurele kennis

- Selecteren van ideeën zoals bij eigen gedachten en gevoelens stilstaan, artistieke werken bestuderen, indrukken of objecten verzamelen
- Koppelen van de eigen bedoeling aan vormgeving via methodes zoals trial and error, try-out

- Gebruiken van basistechnieken van de gekozen discipline

*Metacognitieve kennis

- Eigen expressieve ervaring met het creatieproces
- Eigen verbeelding

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

Gezien om te worden gevoegd bij het decreet van betreffende de onderwijsdoelen voor de tweede en de derde graad van het secundair onderwijs

Brussel, ... (datum).

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Jan JAMBON

De Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand,

Ben WEYTS